

КРИТИКА

В. Григоровъ

Българската детска литература

Намиратъ се у насъ писатели, общественици и учени, които шумно разгласяватъ предъ обществото, че ние, българитъ, сме имали най-богата детска книжнина. По численостъ и по количеството на издаваната детска книжнина ние сме заемали първо мѣсто между балканскитъ държави. Ние пъкъ смѣло ще застанемъ на противната позиция и ще се постареемъ да потвърдимъ това свое становище съ примѣрната нагледностъ. Да вземемъ коя и да е детска книжка, отъ младъ или улегнатъ писателъ, ще се убедиме, че тия, които пишатъ специално за децата, за крехкитъ и нови хора, тѣ не сж проникнати отъ дълбокото съзнание за общественото и възпитателно значение на литературата и изкуството. Кой пъкъ смѣе да отрече общо потвърдения фактъ, че изкуството е срѣдство за възпитание? Следователно... възпитателния и художественъ процесъ ще бжде въ взаимната имъ работа за създаването на човѣкъ съ естетична култура чрезъ естетическо възпитание. Това възпитание трѣбва да се започне отъ предучилищната възраст... и тогава ще имаме по-добро общество, което ще цени човѣка, ще цени изкуството и неговитъ придобивки; новитъ граждани ще се стремятъ къмъ по-добъръ и по-разуменъ животъ.

Общо казано, каква задача предстои на писателя? Дали да разкрива истината, да обрисова съ художествени образи живота, или да го изкълчва и да го замѣглява?

Нашето скромно мнение е, че отговорността на писателя е голѣма и тежка. Още по-голѣма е отговорността и ролята на детския писателъ, защото той се нагърбва да подготвя утрешното общество, утрешнитъ негови нови строители и обновители. Съ прости, нагледни, художествени образи детскиятъ писателъ трѣбва да сочи на малкитъ, чисти, искрени, довѣрчиви душички на кжде да вървятъ.

Мой приятелъ веднажъ, като стана дума за детскитъ спомени, ми повѣри следното: „Две нѣща сж оказали голѣмо влияние и дълбокъ отпечатъкъ върху душата ми: народнитъ пѣсни на майка ми и приказкитъ, които дѣдо ми е разказвалъ... Приказкитъ ми разкриваха единъ свѣтъ, който ме увличаше, и въ който искахъ да живѣя“.

Съ книжки, съ изкуство, съ думи и примѣри трѣбва да възбуждаме желания и да закаляваме въ децата човѣшко достоинство, човѣчностъ, благородство, стремежъ къмъ пълненъ, истински, творчески животъ. А да стане това, налага се първо на самия писателъ да оформи въ себе си здравъ, правиленъ, трезвъ, обширенъ миросгледъ върху нѣщата и хората и чакъ тогава да встѣпи въ ролята на съячъ и на праведникъ — да сѣе свѣтлина въ житейския мракъ и да сочи истинския пѣтъ. И мнозина правдиво твърдятъ, че писателътъ е мъдрецъ. Мъдрецъ е сжщо така и всѣки, който има богата наблюдателностъ върху живота, и представлява съкровище отъ житейска опитностъ. Такъвъ човѣкъ — запасенъ съ богати знания и мъдрости, не е скѣперникъ, а щедро раздава своето богатство, често безъ да получи материална и морална отплата. Съ съвета и поученията си къмъ младитъ, неукитъ, невежитъ — този народникъ прилича на слънце, което дарява земята съ топли лъчи и я обичва презъ китната пролѣтъ съ фантастични красоти. И писателътъ, представляващъ опитенъ инженеръ, трѣбва да чертае новъ пѣтъ, пѣтя на прогреса, пѣтъ, по който най-лесно ще се стигне до върховното човѣшко благо-

денствие: радостенъ, сносенъ, щастливъ животъ за всички... Ние смѣло можемъ да запитаме: Имаме ли такива детски писатели у насъ? И кой ще ни отговори положително?

Всѣки, който е челъ що годе детски книжки, не може да не е констатиралъ, че детскитъ писатели у насъ пишатъ шаблонъ, по установенъ отъ хилядилѣтия еднообразенъ подходъ, присжщъ на народната фантазия. Вземете коя да е детска книжка, отъ който и да е авторъ, и ще видите. Винаги се почва съ нѣкоя магическа прѣчка. Тази прѣчка попада въ ржцетъ на героя чрезъ волята на нѣкое божество. Въоръженъ съ нея, младия герой побеждава леко всички изпрѣчили му се прѣчки. Само така той достига своето върховно, споредъ разказвачитъ, желание, личното си щастие, което непременно е обвиго въ коприна, съ златенъ блѣсъкъ, плува въ рѣка отъ сребро, ослѣпигелно и окичено съ диаманти. Благополучието лесно се постига съ помощта на магическата прѣчка. Съ нея героятъ прави невъзможното възможно, склонва упоритостта на царьтъ баща и съ женидбата си за царската дъщеря, наследява малко или голѣмо царство и безчетни богатства. Детскитъ писатели се различаватъ по творчеството си единъ отъ други, различаватъ се и отъ народното творчество, само по начина на измисляне на магическата прѣчка.

Значи, „новигъ“ детски писатели подхранватъ своитъ читатели все съ една и сжща храна, предѣвквана отъ хиляди еднообразни творци. Следователно, впечатлителната детска фантазия по този начинъ е изкълчена и разнебитена, разочарована отъ по-късния животъ, отъ суровата действителностъ. Вмѣсто блѣскави палати и царска дъщеря, действителността най-нахално поднася на мечтателния младежъ — убийственъ трудъ и девойка като него, съ парцаливи дрешки на гърба си. Смѣтате ли, че, захранена отъ детството фантазия съ фалшъ и блѣскави измами, неосжществими блѣнове, ще се помири лесно съ себе си и съ грубостта на живота? Какъ ще преклони младежътъ гордата си глава, годна и достойна за царска корона? Е, този смѣлъ и безстрашенъ ентузиастъ какъ ще се затвори въ малката и черна черупка на убийственото ежедневие? Ежедневие, което му показва човѣка, приличащъ на гальотаджийски конь да влачи не по силитъ си тежъкъ товаръ, безъ нѣкакъвъ примамливъ изходъ — близко или далечно спасение. Стреми се той, сили се, влачи гладъ и мизерия и своето скотско сжществуване съ нѣкаква скжтана надежда... И запитвали ли сж се психолози, общественици, писатели за днешната трагедия на младежта? Запитватъ ли се, кои сж причинитъ на самоубийства на младежи и девойки? Не се ли дължи това до голѣма степенъ на влиянието, което е указала и продължава да указва старата детска литература?

За да спасимъ младежта отъ явна гибель, отъ разочарование и себепогубване, трѣбва да я подхранимъ съ нѣщо ново, надеждно. Да тръгнемъ по новитъ пѣтища за творчество, да намѣримъ нови форми на новъ художественъ методъ. Това ще каже да творимъ въ кракъ съ новото време, въ кракъ съ живия животъ. Необходимо е, налага се, литературата да упжтва. Задачата на детската литература въобще, не е просто ей тъй да забавлява, да подслажда животца ни, когато почиваме излегнати върху кревата си, да се развличаме и да се посмѣемъ. Нима смѣхътъ и забавитъ сж лоши и не